

Positiivisen pedagogiikan polulla

Opas vahvuusperustaiseen opetukseen
varhaiskasvatuksessa

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaali- ja terveysala
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipedagoginen lapsi- ja
nuorisotyö
Opinnäytetyö
Kevät 2017
Meri Mäkinen

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

MÄKINEN, MERI:

Positiivisen pedagogiikan polulla
Opas vahvuusperustaiseen
opetukseen varhaiskasvatuksessa

Sosiaalipedagogisen lapsi- ja nuorisotyön opinnäytetyö

32 sivua, 12 liitesivua

Kevät 2017

TIIVISTELMÄ

Toiminnallisen opinnäytetyön aiheena oli positiivinen pedagogiikka ja vahvuusperustainen opetus. Toimeksiantajana toimi Lahden kaupungin Palokunnantien päiväkotit. Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa varhaiskasvatuksen kentälle suunnattu opas vahvuusperustaisesta opetuksesta, minkä avulla pyrittiin jäsentämään positiivisen pedagogiikan ydinajatuksia sekä antamaan muutamia konkreettisia esimerkkejä siitä, miten tämä kasvatuksellinen näkemys voisi näkyä käytännössä. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuoda positiivisen pedagogiikan teoriaa ja sen merkitystä varhaiskasvatukseen ammattilaisten tietoisuuteen. Tarkoituksena oli ottaa huomioon myös vanhempien näkökulma, jolloin opasta voisi käyttää esimerkiksi kasvatuskumppanuuden välineenä.

Opinnäytetyön teoriapohjassa käsiteltiin positiivista pedagogiikkaa sekä luonteenvahvuuksia ja niihin perustuvaa opetusta. Teoreettinen viitekehys sisälsi myös tietoa positiivisesta psykologiasta sekä lapsen psyykkisestä kehityksestä minäkäsityksen ja itsetunnon osa-alueilta.

Opinnäytetyön tuotoksena toteutui opas ”Positiivisen pedagogiikan polulla – Opas vahvuusperustaiseen opetukseen varhaiskasvatuksessa”. Positiivisen pedagogiikan ja vahvuusperustaisen opetuksen keinoin voidaan tukea lapsen minäkuvan ja itsetunnon myönteistä kehitystä sekä yksilön kokonaisvaltaista hyvinvointia. Perusideana on huomata hyvä sekä itsessä että muissa jokaisen yksilöllisyyttä arvostaen.

Asiasanat: varhaiskasvatus, minäkuva, itsetunto, positiivinen pedagogiikka, luonteenvahvuudet

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

MÄKINEN, MERI:

On the path of positive pedagogy
A guide to strength-based teaching in
early childhood education

Bachelor's Thesis in Social Pedagogy for Work with Children and Young
People

32 pages, 12 pages of appendices

Spring 2017

ABSTRACT

The subject of this functional thesis was positive pedagogy and strength-based teaching. The commissioner was the kindergarten of Palokunnantie in the city of Lahti. The aim of the thesis was to provide a guide to the field of early childhood education based on strength-based teaching. The guide aimed to parse the idea of positive pedagogy and to give some concrete examples of how this educational view could be seen in practice. The purpose of the thesis was to introduce the theory of positive pedagogy and its importance to the awareness of the professionals of early childhood education. The purpose was also to take the parents' viewpoint into account so the guide could be used for example as an educational partnership tool.

The theoretical background of the thesis focused on positive pedagogy, strengths and teaching based on them. The theoretical framework also included information on positive psychology and the psychical development of the child in areas of self-image and self-esteem.

The result of the thesis was the guide "On the path of positive pedagogy – A guide to strength-based teaching in early childhood education". Positive pedagogy and strength-based teaching can support the positive development of a child's self-image and self-esteem as well as holistic well-being. The basic idea is to notice good in both yourself and in the other, appreciating each and every individuality.

Key words: early childhood education, self-image, self-esteem, positive pedagogy, strengths

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	3
2.1	Toimeksiantaja	3
2.2	Tavoite, tarkoitus ja tuotos	3
2.3	Tiedonhaun kuvaus	4
3	LAPSEN PSYKKINEN KEHITYS	5
3.1	Minäkäsitys	5
3.2	Itsetunto	6
4	POSITIIVISEN PEDAGOGIIKAN POLULLA	8
4.1	Taustalla positiivinen psykologia	8
4.2	Positiivinen pedagogiikka	9
4.2.1	Positiivisen pedagogiikan periaatteet	10
4.2.2	Osallisuuden merkitys	12
4.3	Luonteenvahvuudet	13
4.3.1	Vahvuuksien tunnistaminen	15
4.3.2	Vahvuusperustainen opetus	16
5	TUOTOKSENA OPAS	19
5.1	Oppaan syntyprosessi	19
5.2	Oppaan sisältö	20
5.3	Oppaan hyödynnettävyys	21
6	ARVIOINTI	22
6.1	Itsearviointi	22
6.2	Toimeksiantajan palaute	23
7	POHDINTA	25
7.1	Eettisyys ja luotettavuus	25
7.2	Ammatillinen kehittyminen	26
7.3	Jatkotutkimusehdotukset	27
	LÄHTEET	28
	LIITTEET	33

1 JOHDANTO

Varhaislapsuus on jatkuvan kasvamisen ja oppimisen aikaa, jonka aikainen kehitys toimii pohjana kaikelle tulevaisuudessa opittavalle tiedolle ja taidolle. Lapseen itseensä liittyvät tekijät, kuten temperamentti sekä ympäristöön liittyvät tekijät, kuten perhe- ja kasvuolot ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään joko tukien tai heikentäen toistensa merkityksiä. Merkittävä kehitykseen vaikuttava tekijä on lapsen saama palaute, jonka avulla kasvu ja oppiminen voivat saada harjoittelua vahvistavan pohjan. (Nurmi, Ahonen, Lyytinen, Lyytinen, Pulkkinen & Ruoppila 2014, 22-25.) Luonnetta on mahdollista kasvattaa ja jokaisella lapsella onkin oikeus myönteiseen, turvallisessa vuorovaikutuksessa tapahtuvaan oppimiseen (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016a, 29-31). Varhaiskasvatuksen ammattilaiset ovat tässä suhteessa tärkeässä roolissa, sillä valtaosa lapsista viettää suuren osan ajastaan päivähoitossa. Kasvattajat vaikuttavat lasten kasvuun ja kehitykseen arvojensa, asenteidensa, antamansa roolimallin sekä valitsemiensa toimintatapojen kautta, ja siksi niitä on tärkeää reflektoida ja kehittää yhä myönteisempään suuntaan.

Kasvattajan on tärkeää ymmärtää lapsen minäkäsityksen ja itsetunnon kehittymisen tukemisen merkitys yksilön kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämiseksi. Luontenvahvuuksien tunnistaminen, huomioiminen ja hyödyntäminen mahdollistavat lapsen itsetunnon vahvistumisen sekä onnistumisen kokemusten saavuttamisen (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016a, 36). Vahvuusperustainen opetus ei ole saanut Suomessa vielä suurta jalansijaa, vaikka yksilöiden vahvuudet ja niiden huomiointi tulisi näkyä niin varhaiskasvatus- kuin opetussuunnitelmissakin (Uusitalo-Malmivaara 2014a, 79). Opinnäytetyön yhtenä tarkoituksena on tuoda vahvuusperustaisen opetuksen ideologiaa varhaiskasvattajien tietouteen, jotta vahvuuskeskeinen ajattelumalli leviäisi laajemmalti myös käytännön työhön.

Opinnäytetyön raportissa perehdytään lapsen minäkäsitykseen ja itsetuntoon sekä niiden tukemiseen, sillä ne ovat psyykkisen kehityksen alueita, joihin positiivisella pedagogiikalla on erityinen vaikutus. Raportin ytimessä ovat positiivinen pedagogiikka sekä luonteenvahvuudet, niiden tunnistaminen ja vahvuuksiin perustuva opetus. Toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksena on opas ”Positiivisen pedagogiikan polulla – Opas vahvuusperustaiseen opetukseen varhaiskasvatuksessa”, joka löytyy raportin liitteistä. Osa käyttämistäni lähteistä pohjautuu positiivisen pedagogiikan ja vahvuusperustaisen opetuksen toteuttamiseen koulumaailmassa, mutta olen hyödyntänyt niitä teoriapohjassani, sillä katson samojen ajatusten ja toimintamallien pätevän soveltaen myös varhaiskasvatuksen kentällä.

Lapsen maailman tiedostaminen ja havainnoiminen sekä yhteinen, myönteinen merkityksenanto ovat perustana lapsen osallisuudelle ja kasvatuskumppanuudelle. Näin kiinnostus lapsen kokemusmaailmaa kohtaan toimii myös oleellisena myönteisen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuottajana. (Kumpulainen, Mikkola, Rajala, Hilppö & Lipponen 2014, 225.)

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Toimeksiantaja

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Lahden kaupungin Palokunnantien päiväkotiki, yhteishenkilönään päiväkodin johtaja Reeta Valjento.

Palokunnantien päiväkotiki on 48-paikkainen varhaiskasvatuksen yksikkö, joka sijaitsee Lahdessa Kärpäsen kaupunginosassa. Päiväkodin toiminta-ajatus perustuu lapsen ja lapsuuden kunnioittamiseen korostaen lasten keskinäisiä ystävyyssuhteita sekä luotettavia ja turvallisia suhteita myös kasvatushenkilöstöön. Palokunnantiellä lasten päivät sisältävät monipuolisesti varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellyttämiä asioita, kuten leikkiä, liikuntaa ja tutkimista. (Lahden kaupunki 2017.)

2.2 Tavoite, tarkoitus ja tuotos

Opinnäytetyön tavoitteena oli tuottaa varhaiskasvatuksen kentälle suunnattu opas vahvuusperustaisesta opetuksesta sekä vahvistaa ja kehittää omaa ammatillista identiteettiäni. Oppaan avulla pyrittiin jäsentämään positiivisen pedagogiikan ydinsanomaa ja –tarkoitusta sekä antamaan muutamia konkreettisia esimerkkejä siitä, miten tämä kasvatuksellinen näkemys voisi näkyä käytännössä.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuoda positiivisen pedagogiikan teoriaa ja sen merkitystä varhaiskasvatuksen ammattilaisten tietoisuuteen. Tarkoituksena oli huomioida myös vanhempien näkökulma, jolloin opasta voisi käyttää esimerkiksi kasvatuskumppanuuden välineenä.

Toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksena toimii varhaiskasvatukseen suunnattu opas ”Positiivisen pedagogiikan polulla – Opas vahvuusperustaiseen opetukseen varhaiskasvatuksessa”. Työhön ei kuulu tutkimuskysymyksiä tai tutkimusongelmaa, sillä tuotokseen ei liity minkäänlaisen selvityksen tekeminen (Vilkka & Airaksinen 2003, 30). Ammattikorkeakoulun opintojen ja opinnäytetyön yhtenä tavoitteena on,

että opiskelija oppii yhdistämään sekä ammatillisen teorian että käytännön (Vilkkä & Airaksinen 2003, 42). Opinnäytetyön tuotoksessa yhdistyy selkeästi ja tiivistetysti opinnäytetyön raporttiin käytetty tietoperusta sekä konkreettiset esimerkit siitä, kuinka teoria voidaan viedä käytäntöön.

2.3 Tiedonhaun kuvaus

Opinnäytetyön keskeisiä käsitteitä ovat positiivinen psykologia, positiivinen pedagogiikka, vahvuusperustainen opetus, vuorovaikutus, luontevahvuudet, lapsen psyykinen kehitys, minäkuva, itsetunto sekä varhaiskasvatus. Näitä käsitteitä käytin hakusanoina etsiessäni opinnäytetöihin sopivia lähdemateriaaleja.

Merkittävimpana tiedonhaun kanavana toimi Masto-Finna - tiedonhakujärjestelmä, jonka välityksellä löysin useita teoksia aiheeseeni liittyen. Opinnäytetöiden raporteissa olennaista on lähteiden laatu sekä niiden soveltuvuus, sillä jokaisen lähteen tulee palvella kyseistä työtä (Vilkkä & Airaksinen 2003, 76). Valitsin työhöni suurimmaksi osaksi tuoreita, enintään kymmenen vuoden takaisia lähteitä, jotta tieto olisi mahdollisimman ajantasaista. Halusin käyttää opinnäytetyössäni monipuolisesti erilaisia lähdemateriaaleja, minkä vuoksi valitsin lähteiksi niin painettua kirjallisuutta, verkkomateriaaleja kuin ääniluennonkin.

Käytin tiedonhakuun muitakin tietokantoja, kuten Melindaa ja Artoa. Lisäksi hyödynsin Google-hakukonetta, jonka avulla löysin esimerkiksi kandidaatintöitä ja pro gradu -tutkielmia lähdemateriaalia rikastuttamaan. Tutustuin myös Theseus-verkkokirjaston kautta muutamaaan samankaltaiseen sosiaalialan opinnäytetöihin, joista hyödynsin etenkin lähdeluetteloitten tietoja.

3 LAPSEN PSYKKINEN KEHITYS

3.1 Minäkäsitys

Harterin (1999) teoriassa minäkäsitys määritellään kuvaksi, jonka yksilö muodostaa itsestään. Tämä kuva sisältää useimmiten kaksi osa-aluetta: sen, millainen minä olen ja sen, miten hyvä minä olen. Minäkäsitys voidaan jakaa myös osa-alueittain, jotka käsittävät esimerkiksi yksilön tiedot ja taidot sekä ulkonäön ja käyttäytymisen. (Hotulainen, Lappalainen & Sointu 2014, 265-267.) Termillä minäkäsitys tarkoitetaan ihmisen omaa käsitystä itseän liittyvistä asioista, kuten asenteista, arvoista ja ominaisuuksista. Minäkäsitys vaikuttaa yksilön toimintaan myös tiedostamatta, sillä se ohjaa esimerkiksi ympäristöstä tehtyjä havaintoja ja tulkintoja. Minäkäsitys on adaptiivinen, eli se muovautuu kehityksen, kokemusten ja ympäristön avulla, minkä vuoksi lapsi tarvitsee minäkäsityksensä rakentumiseen paljon ympäriltään saamaa palautetta. (Aro, Järviluoma, Mäntylä, Mäntynen, Määttä & Paananen 2014, 10.)

Minäkäsitykseen liittyy olennaisesti tietoisuus omasta kehosta sekä tietoisuus omasta itsestään. Sen kehitys perustuu lapsen ja ympäristön väliseen vuorovaikutukseen, sillä lapsi oppii paljon asioita tarkkailemalla ja havainnoimalla omaa käyttäytymistään sekä sitä, miten muut häneen reagoivat. Kasvattajan tärkeä rooli lapsen minäkäsityksen ja itsetunnon kehittymisen tukijana alkaa heti lapsen ensimmäisten elinkuukausien aikana. (Keltikangas-Järvinen 2010, 100-109.)

Lapsen myönteisen minäkäsityksen tukeminen alkaa heti syntymästä lähtien vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa. Varhaisissa ihmissuhteissa opitaan malli omasta arvosta aktiivisena toimijana, johon vaikuttavat positiivisesti muun muassa välittävä ilmapiiri sekä kiinnostuneisuuden ja tunteiden osoittaminen. Myönteiset vuorovaikutustilanteet ovat luonteva tilanne antaa lapselle palautetta sekä hänestä itsestään, että hänen taidoistaan. (Nurmi ym. 2014, 34-35, 74.) Myös varhaiskasvattajat ja opettajat voivat vaikuttaa lapsen

minäkäsityksen vahvistumiseen huomioimalla erityisesti myönteiset voimavarat sekä onnistumisen kokemukset (Määttä & Uusitalo 2008, 7).

Lapsi ei vielä päiväkotikäisenä kykene erottamaan minäkäsityksen osaluokkia toisistaan, vaan usein se, millainen hän on, sekoittuu siihen, millainen hän haluaisi olla. Sosiaalisen vuorovaikutuksen avulla lapsi kuitenkin vähitellen oppii erottamaan todellisen minän toiveminästään, joten ihmissuhteiden ja niistä saadun palautteen merkitys lapsen minäkäsityksen tukemisessa on suuri. (Aro ym. 2014, 10-11.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016) lapsen minäkäsityksen kehittyminen huomioidaan tuen järjestämistä ohjaavissa periaatteissa. Tarvittu tuki rakentuu lapsen vahvuuksien sekä kehityksen ja oppimisen tarpeiden ympärille. Käytännössä pidetään huoli siitä, että lapsi kokee onnistumisen kokemuksia ja tuntee itsensä hyväksytyksi, kannustetuksi ja arvostetuksi, jolloin tuetaan lapsen myönteistä minäkäsitystä. (Opetushallitus 2016, 52.)

3.2 Itsetunto

Minäkäsitys ja itsetunto kulkevat usein käsi kädessä, sillä Keltikangas-Järvisen (2010, 17-19, 35) mukaan itsetunnolla tarkoitetaan kokonaiskuvaa omasta arvosta, eli toisinsanoen minäkäsityksen myönteisyyttä. Itsetunto on hyvä silloin, kun ihmisen minäkäsitykseen kuuluu enemmän positiivisia kuin negatiivisia asioita. Itsetunto vaikuttaa muun muassa ihmisen käyttäytymiseen, toimintaan ja ratkaisuihin, jolloin se heijastuu myös lähiympäristöön ja vuorovaikutussuhteisiin. Myös itsetunnon ja yleisen hyvinvoinnin on nähty olevan yhteydessä toisiinsa, sillä usein hyvän itsetunnon omaava ihminen näkee ympärillään enemmän hyviä asioita.

Itsetuntoon vaikuttaa muun muassa se, mitä lapsi arvostaa ja kuinka saavutettavina hän arvostamiensa asioita pitää. Edellä mainittujen asioiden lisäksi itsetuntoon vaikuttavat ympäristön tulkinnat lapsesta sekä muilta saatu palaute ja tuki. (Aro ym. 2014, 12-15.) Koivisto (2007, 32, 35)

määrittelee itsetunnon yksilön tulkintana omasta arvostaan, merkityksestään ja pätevydestään, jolloin siinä yhdistyy sekä itsearvostus että itseluottamus. Suurin vaikutus lapsen itsetuntoon on vuorovaikutussuhteilla, mutta lisäksi tulee huomioida hänen perimänsä, taitojensa ja ominaispiirteidensä merkitys.

Koulu ja koti ovat lapselle tärkeitä elinympäristöjä, joista saatu myönteinen palaute kannustaa lasta eteenpäin kohottaen samalla lapsen itsetuntoa. Yksilön vahvuudet vahvistuvat etenkin silloin, kun ne huomioidaan, joten on tärkeää, että lapselle merkitykselliset ihmiset tiedostavat ja arvostavat havainnoimiaan vahvuuksia. Tällä tavoin voi vaikuttaa positiivisesti lapsen itsetunnon kehittymiseen. (Sandberg & Vuorinen 2015, 12-14.) Myös Keltikangas-Järvinen (2010, 165-166, 195) näkee lapsen yksilöllisen huomioimisen tärkeäksi hyvää itsetuntoa tukevaksi toimintatavaksi niin koti- kuin kouluoloissa.

Yksi terveen itsetunnon piirre on kyky ottaa muut ihmiset huomioon, jolloin vuorovaikutukselliset toimintatavat vaikuttavat lapsen itsetunnon kehittymiseen. Kasvattajien tulee tukea lapsen itsetuntoa vahvistavien vuorovaikutussuhteiden syntymistä sekä niiden pysyvyyttä. Myös lapsen omatoimisuus, itseään koskevien valintojen tekeminen ja lapselle osoitettu luottamus toimivat itsetunnon kehittymisen väylinä. (Koivisto 2007, 25, 35.) Esimerkiksi mallina tai opettajan apulaisena toiminen lisää lapsen pystyvyyden tunnetta ja vahvistaa itsetuntoa (Kyrö-Ämmälä 2008, 35).

Varhaiskasvatuksen kentällä lapsen omaa identiteettiä ja itsetuntoa voidaan tukea etenkin myönteisen ja kannustavan vuorovaikutuksen avulla. Muita itsetunnon tukemisen keinoja ovat esimerkiksi varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjen tarkoituksenmukainen suunnittelu ja kehittäminen suuntaan, joka tukee lapselle mieluisaa tekemistä ja mahdollistaa yksilöllisten taitojen ja tarpeiden huomioimisen. (Opetushallitus 2016, 30, 64.)

4 POSITIIVISEN PEDAGOGIIKAN POLULLA

4.1 Taustalla positiivinen psykologia

Positiivinen psykologia syntyi 1900-luvun lopulla täydentämään mielen ongelmien ja heikkouksien tutkimiseen keskittynyttä tieteenalaa, ja siksi sitä onkin usein verrattu terveydenhoidon kehittymiseen sairaanhoidon rinnalle. Tieteensuuntauksen tausta-ajatuksena on väittämä ”Saat sen, mihin keskityt”. Tämän lauseen paikkaansapitävyys on katsottu todeksi, sillä tutkimusten mukaan positiivisen psykologian parissa työskentelevät ihmiset ovat erityisen onnellisia. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016a, 20-22.) Positiivisen psykologian juuret pohjautuvat jopa 2000-3000 vuoden takaisiin ajatusmalleihin, kuten esimerkiksi Aristoteleen hyveteoriaan (Sjöman 2017, 7).

Positiivisen psykologian perusideana on huomioida hyvää ja tunnistaa jokaisessa vahvuuksia, jotka tukevat sekä yksilöiden ja yhteisöjen että yhteiskuntien hyvinvointia. Erityisen tarkastelun kohteena on ihmisen subjektiivinen hyvinvointi eli onnellisuus. Positiivinen psykologia tutkii, kuinka voimme tiedostaa ja kehittää vahvuuksia niin itsessämme kuin toisissamme ottaen huomioon kaikkien menestymisen mahdollistuminen. (Uusitalo-Malmivaara 2014b, 19.) Myös Ojasen (2014, 10-11) mukaan positiivisen psykologian tutkimuskohteina ovat ihmisen vahvuudet sekä tavat, joilla näitä vahvuuksia sekä ihmisen hyvinvointia voi edistää. Huomiota kiinnitetään esimerkiksi siihen, mikä ihmisille tuottaa hyvää mieltä, iloa ja onnellisuutta. Tämän lisäksi positiivisen psykologian tavoitteena on tunnistaa ja kehittää elinolosuhteita ja –ympäristöjä, jotka tukevat ihmisen myönteistä kehitystä. Käytännössä positiivisen psykologian soveltaminen näkyy ihmisen yksilöllisyyden ja erityisyyden huomioimisena sekä ratkaisukeskeisyytenä ongelmakeskeisyyden ja kieltojen sijaan (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016a, 35).

Lahden (2015) mukaan positiivinen psykologia ei keskity vain myönteisten tunteiden tai onnellisuuden osa-alueisiin, vaan se käsittää laajemmin

ihmisen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja hyvän elämän elämisen. Positiivinen psykologia ei kuitenkaan kiellä negatiivisten tunteiden tai vaikeuksien olemassaoloa vaan opettaa erilaisia tapoja, kuten mielen vahvuutta, näiden vaikeuksien voittamiseksi. Myös Ojanen (2014, 27) tuo esiin, että elämässä on myös mieltä latistavaa sisältöä, mutta positiivisen psykologian tavoitteena onkin tuoda uusia näkökulmia ja mahdollisesti ratkaisuja erilaisiin ongelmiin.

Jotta voi ymmärtää ja kokea hyvinvointia, tulee huomioida yksilön myönteiset ominaisuudet. Vahvuudet ja hyveet tuovat elämään positiivisuutta ja mielihyvää, ja niistä on hyötyä jatkuvasti, niin hyvinä kuin huonoinakin päivinä. Hyvä elämä pitää sisällään luontevahvuuksien päivittäistä käyttöä aidon hyvinvoinnin ja onnellisuuden saavuttamiseksi. (Seligman 2008, 22-27.) Hyvinvointi ja onnellisuus eivät ole sama asia, mutta usein ne kulkevat käsi kädessä. Myönteiset tuntemukset ja kokemukset toimivat muun muassa itsetunnon ja sosiaalisten suhteiden tukijoina, jolloin syntyy positiivisia kehii: onnellisuus lisää merkityksellisten asioiden tekemistä ja niiden arvostamista, ja näin ollen myös edistää kokonaisvaltaista hyvinvointia. (Ojanen 2014, 383.) ”Hyvä luonne kasvaa hyvällä ja hyvä luonne ennakoi hyvinvointia” (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016a, 27).

4.2 Positiivinen pedagogiikka

Positiivinen pedagogiikka on kasvatuksellinen suuntaus, jossa lapsesta kutsutaan esille hyvää esimerkiksi myönteisen ja kannustavan palautteen sekä vahvuuksien korostamisen kautta. Hyvän luonteen katsotaan olevan dynaaminen, jolloin sitä on mahdollista kehittää. Positiivisen pedagogiikan avulla pyritään opettamaan muun muassa sellaisia elämänhallinta- ja vuorovaikutustaitoja, kuten sinnikkyyttä ja toisen kunnioittamista, joita ihminen tarvitsee jokapäiväisessä elämässään. (Yle Areena 2015.)

Kasvatuksen lähtökohtana ovat lapselle mieluisat asiat, jotka tukevat ja ilostuttavat häntä. Positiivisessa pedagogiikassa lapsi nähdään aktiivisena

toimijana, jolloin osallisuus ja yhteisöllisyys toimivat suuntausta ohjaavina tekijöinä. Pedagogisessa vuorovaikutuksessa huomioidaan niin lapsen, huoltajien kuin kasvatustalouden ammattilaisten näkökulmat, joiden avulla luodaan yhdessä lapsen hyvinvointia ja kehitystä tukeva ympäristö. Positiivisen pedagogiikan yhtenä tavoitteena onkin tukea lapsen hyvinvointia ja kehitystä etenkin varhaiskasvatukseen ja koulujen maailmassa. (Kumpulainen ym. 2014, 224-233.) Positiivisen pedagogiikan ydinsanomana on: ”Paha pitää huolen itsestään, hyvää pitää helliä” (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016a, 13).

Parhaimmillaan positiivinen pedagogiikka näkyy arjen vuorovaikutustilanteissa, joissa etenkin kasvattajan antama malli ohjaa lapsia sekä tiedostamaan että kehittämään heidän omia luontevahvuuksiaan ja kyvykkyyttään (Airaksinen & Klasila 2016). Positiivisen pedagogiikan näkyminen käytännössä ei vaadi erityisiä menetelmiä, vaan se voi olla esimerkiksi lapsen kuulemista tai lasta kunnioittavaa, positiivisuutta korostavaa ja sensitiivistä kohtaamista (Komulainen 2015). Kronqvist (2016, 30) ajattelee, että lasten yksilöllisten varhaiskasvatussuunnitelmien tulisi perustua heidän voimavara-, kasvu- ja kehityspotentiaaliinsa sen sijaan, että lapsia verrattaisiin erilaisiin kehitysteorioiden käsityksiin ja oletuksiin. Tällainen muutos olisi yksi tapa tuoda positiivisen pedagogiikan ajattelumallia laajalti koko varhaiskasvatuksen kentälle.

4.2.1 Positiivisen pedagogiikan periaatteet

Kasvattajan tehtävänä on vaalia lapsen ainutlaatuisuutta tarjoamalla sellainen ympäristö, joka mahdollistaa lapselle erilaisia tapoja ilmaista itseään. Yhdessä pohtiminen ja askarruttavien asioiden jakaminen tukevat lapsen oppimista sekä minäkuvan ja itsetunnon kehittymistä. Positiivisen pedagogiikan suuntaus pohjautuu neljään periaatteeseen, jotka ovat ankkurointi, havainnointi, dokumentointi ja jakaminen. (Opetushallitus 2015.)

Positiivisen pedagogiikan ensimmäinen periaate on ankkurointi, jolla tarkoitetaan toiminnan kytkemistä lapsen kokemusmaailmaan ja lapselle tärkeisiin asioihin. Erilaisten menetelmien sijaan on tärkeää pysähtyä refleктоimaan lasten arkista maailmaa. (Kumpulainen 2015.) Ankkurointi on lapsen kokemusmaailman mukaisen, havainnollistavan esimerkin käyttämistä kasvatustyössä. Tällainen esimerkki voi olla esimerkiksi kuva, tarina tai yhteinen kokemus, jonka avulla lapsi voi jakaa tuntemuksiaan yhdessä kasvattajan kanssa. (Opetushallitus 2015.)

Toinen positiivisen pedagogiikan periaate on havainnointi, joka korostaa lapsen omien myönteisten tunteiden tunnistamista sekä niiden arvostamista. Lasta tulee tukea havainnoinnin oppimisessa, sillä tunteiden ja kokemusten tunnistaminen ja merkityksenanto aktivoivat muun muassa lapsen innokkuuden ja itseluottamuksen. Havainnointi voi herättää myös luontevahvuuksia, jotka auttavat lasta vaikeuksien hetkellä. Myönteisten kokemusten tunnistaminen voi olla lähtöisin niin lapsesta itsestään kuin muista ympärillä olevista lapsista tai kasvattajista. (Opetushallitus 2015.)

Positiivisen pedagogiikan kolmas periaate on dokumentointi, jonka avulla lapsen kokemusmaailmaa, ilmiöitä, oivalluksia ja tuntemuksia tehdään näkyviksi. Dokumentointia voi toteuttaa esimerkiksi piirtämällä, valokuvaamalla tai kirjoittamalla. (Kumpulainen 2015.) Näiden lisäksi dokumentoinnissa voi hyödyntää rooliasuja tai lapsille tuttuja fiktiivisiä hahmoja, joiden avulla voidaan käsitellä esimerkiksi omia tunteita, aikaisemmin tapahtuneita tilanteita tai luontevahvuuksien hyödyntämistä. Periaatteen tavoitteena on ymmärtää lasta ja hänen elämäänsä lapsen omien mielenmaisemien näkökulmasta. (Opetushallitus 2015.)

Neljännän periaatteen, jakamisen mukaan kasvattajan tulisi mahdollistaa lapsen omien tunteiden ja kokemusten käsitteleminen vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Kasvattajan on tärkeä huomioida lapselle merkitykselliset asiat ja kiinnostuksenkohteet, jotta hän voi tietoisesti luoda lapselle myönteisiä tunteita tuottavia hetkiä. Ankkuroinnissa käytetyt esimerkit

toimivat usein myös hyvinä apuvälineinä kokemusmaailman jakamisessa. On tärkeää antaa merkitystä ja katsella yhdessä lapsen dokumentoimia tuotoksia, jotta lapselle palautuu mieleen hyvät kokemukset sekä niihin liittyvät myönteiset tunteet. (Opetushallitus 2015.)

4.2.2 Osallisuuden merkitys

Osallisuuden käsitteellä on monia hieman eriäviä määritelmiä, mutta Turja (2016, 47-48) katsoo sen liittyvän vahvasti yhteisöllisyyteen ja vuorovaikutustilanteisiin, joissa osapuolet saavat kuulluksi ja nähdyksi tulemisen kokemuksia sekä vaikuttamisen mahdollisuuksia. Eskelin ja Marttilan (2013, 78) mukaan osallisuus merkitsee lapselle päivittäistä mahdollisuutta tulla huomioiduksi hänelle ominaisissa toimissa. Tärkeää on vuorovaikutuksellinen kokemus turvallisuudentunteesta ja siitä, että lapsi tulee nähdyksi omana itsenään. Myös Leinonen (2014, 17) näkee osallisuuden toteutuvan tai päinvastoin estyvän lapsen ja kasvattajan päivittäisissä vuorovaikutustilanteissa.

Nyky-yhteiskunnassa kasvattajien ja lasten välinen suhde tulee nähdä kaksisuuntaisena, jolloin myös lasta pidetään aktiivisena osapuolena. Varhaiskasvatuksen kentällä tämä pedagoginen näkemys on vähitellen vahvistunut, sillä myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ja Lasten oikeuksien sopimuksen mukaan lapsi tulee nähdä aktiivisena toimijana ja hänellä on oikeus tulla kuulluksi ja osalliseksi oman kehitystasonsa mukaisesti. (Turja 2016, 42-43.) Kuulluksi ja nähdyksi tuleminen ovat osa osallisuutta, jota voidaan vahvistaa muun muassa lapsen sensitiivisen ja aidon kohtaamisen kautta (Opetushallitus 2016, 30).

Laajemmalti osallisuuden pedagogiikassa on kyse myös demokratiakasvatuksesta ja lapsen myönteisen kasvun tukemisesta siksi ainutlaatuiseksi yksilöksi, joka kukin lapsi on. Varhaiskasvatuksessa on tärkeää arvostaa ja vaalia lapsuutta sekä tukea lasta ihmisenä kasvamisessa. (Kataja 2014, 67.) Osallisuus ja tunne siitä, että voi

vaikuttaa omiin asioihinsa, parantaa lapsen itsetuntoa ja kokonaisvaltaista hyvinvointia (Turja 2016, 51). Osallisuutta voidaan vahvistaa esimerkiksi pienryhmätoiminnan ja pedagogisen suunnittelun avulla, jolloin kasvattajan on helpompi huomioida lapset ja heidän mielipiteensä yksilöllisesti. On tärkeää, että kasvattaja pysähtyy kuulemaan ja tarkastelemaan asioita myös lapsen näkökulmasta. (Leinonen 2014, 29-31.)

4.3 Luontevahvuudet

Monien myönteisten ominaisuuksien katsotaan olevan yhteydessä hyvään elämässä selviytymiseen. Tällaisia ominaisuuksia ovat esimerkiksi toiveikkaus, sosiaalisuus, myönteisyys ja vuorovaikutustaidot. Myös sinnikkyys ja optimismi on nähty ihmistä kannattelevina piirteinä. (Ojanen 2014, 338, 348.) Luontevahvuudet ovat ihmisen myönteisiä ominaisuuksia, jotka näkyvät niin tunteissa, käytöksessä kuin ajatuksen tasolla. Vahvuudet kehittyvät käyttämällä niitä aktiivisesti ja luonnetta voi muokata tekemällä hyviä tekoja. Luontevahvuudet voidaan nähdä lapsissa kasvavina helminä, joiden kehittymistä tulee auttaa huomioimalla ja hyödyntämällä niitä käytännössä. (Sandberg & Vuorinen 2015, 13.)

Luontevahvuuksia voidaan pitää väylinä, joiden avulla hyveet näkyvät käytännössä. Peterson ja Seligman ovat kehittäneet 2000-luvun alussa Values in Action (VIA) –hankkeen, jonka tarkoituksena on huomioida hyvä ja löytää mahdollisimman universaaleja luontevahvuuksia. (Uusitalo-Malmivaara 2014a, 70.) Peterson ja Seligman käyttivät VIA-luokittelun (taulukko 1) vahvuuksien valitsemiseen kymmenen kriteerin listaa, johon kuuluivat esimerkiksi se, että vahvuus on merkityksellinen hyvän elään luomisessa niin yksilölle itselleen kuin muille ja että kaikilla luontevahvuuksilla on itsessään moraalinen arvonsa (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2017, 14).

Taulukko 1. VIA-luokittelun kuusi hyvealuetta ja 24 niihin lukeutuvaa vahvuutta Petersonin ja Seligmanin (2004) mukaan

Hyve	Luontevahvuus
I Viisaus: tiedon hankkimiseen ja käyttöön liittyvät kognitiiviset vahvuudet	1. Luovuus 2. Uteliaisuus 3. Arviointikyky 4. Oppimisen ilo 5. Näkökulmanottokyky
II Rohkeus: emotionaaliset vahvuudet, joita tarvitaan päämäärien saavuttamiseen sisäistä tai ulkoista vastarintaa kohdattaessa	6. Urheus 7. Sinnikkyys 8. Rehellisyys 9. Innokkuus
III Inhimillisyys: sosiaaliset kyvyt, joita tarvitaan toisista huolehtimiseen ja ystävystymiseen	10. Rakkaus 11. Ystävällisyys 12. Sosiaalinen älykyys
IV Oikeudenmukaisuus: taidot, joita tarvitaan yhteisössä elämisessä	13. Ryhmätyötaidot 14. Reiluus 15. Johtajuus
V Kohtuullisuus: kyky vastustaa liioittelua ja ylenpalttisuutta	16. Anteeksiantavuus 17. Vaatimattomuus 18. Harkitsevaisuus 19. Itsesäätely
VI Henkisyys: kyky antaa ilmiöille laajempaa merkitystä, transsendenssi	20. Kauneuden ja erinomaisuuden arvostus 21. Kiitollisuus 22. Toiveikkuus 23. Huumorintaju 24. Hengellisyys

VIA-luokittelun (taulukko 1) pohjalta on kehitelty myös luontevahvuusmittari, jonka tarkoituksena on selvittää yksilöiden ydinvahvuuksia. Niiden tunnistaminen niin itsessä kuin muissa on hyvä lähtökohta vahvuusperustaiselle toiminnalle. Mittarin ansiosta jokainen löytää omat ydinvahvuutensa, joten tulos on aina positiivinen. (Uusitalo-Malmivaara 2014a, 70-76.) Myös Kronqvist (2016, 24-25) nostaa esille näkemyksen, että jokaisessa lapsessa on voimavaroja ja vahvuuksia, joita tulisi arvostaa. Hieman heikommissakin olosuhteissa kasvava lapsi voi kehittyä vahvaksi ja pärjätä elämässä hyvin, kunhan hän saa osakseen tukea, luottamusta ja välittämisen tunnetta.

4.3.1 Vahvuuksien tunnistaminen

Jokaisella meistä on vahvuuksia, joiden tiedostamisen, tunnistamisen ja käyttämisen merkitystä ei tulisi unohtaa, sillä vahvuuskeskeisyyden on nähty olevan yhteydessä esimerkiksi kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja elämässä menestymiseen (Sandberg & Vuorinen 2015, 13). Myönteisten voimavarojen, kuten rohkeuden, sinnikkyuden, ystävällisyyden ja luovuuden, on todettu edesauttavan inhimillistä selviytymistä sekä onnellisen elämän saavuttamista (Määttä & Uusitalo 2008, 7). Tunnistetut vahvuudet toimivat usein yksilöä kannattelevina voimavaroina sekä itsekunnioitusta parantavina tekijöinä. Parhaimmillaan ne toimivat myös suojaavina ja riskejä ennaltaehkäisevinä yksilön ominaisuuksina. (Hotulainen ym. 2014, 264-277.) Vahvuuksien tunnistaminen kasvattaa lapsen itseluottamusta sekä vahvistaa hänen myönteistä käsitystä itsestään (Kumpulainen ym. 2014, 230).

Vahvuuskeskeisyydessä merkityksellistä on vahvuuksien paikkaansapitävyys ja niiden luotettava tunnistaminen sekä rehellinen ja kannustava palaute. Vahvuuksista annettu palaute tulee antaa perustellen ja lapsen tasoista kieltä käyttäen, jotta hän ymmärtää missä on onnistunut tai mitkä ovat hänen vahvuutensa. Vahvuuksien tunnistaminen alkaa jo varhaislapsuudessa, jolloin joku lapselle tärkeä ihminen tunnistaa lapsen taidon ja huomioi sen positiivisella palautteella. Kun lapsi alkaa itse

tunnistaa vahvuuksiaan, hän oppii myös hyödyntämään niitä esimerkiksi epäonnistumisen kokemuksissa. Vähitellen kyvykkyytensä ja vahvuutensa ymmärtävä lapsi oppii ponnistelemaan tavoitteidensa eteen ilman lannistumisen tuntemuksia. (Hotulainen ym. 2014, 265-266, 277.)

Varhaiskasvatuksella ja koulumaailmalla on sekä mahdollisuus että velvollisuus kehittää lasten ja nuorten luonnetta sekä tukea ja jalostaa heidän henkilökohtaisia luontevahvuuksiaan. Luonteenkasvatus on taito-opetusta, jonka tavoitteena on kasvattaa kustakin yksilöstä paras mahdollinen versio omasta itsestään. Luontevahvuuksien tunnistaminen, tiedostaminen ja käyttäminen luovat mahdollisuuksia rakentaa elämää toivottuun suuntaan. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016a, 28-31.) Soppela (2016, 60) tuo tutkielmassaan esille, että yhteistyö lapsen huoltajien kanssa on tärkeä osa vahvuuksien tunnistamista, sillä havaintoja jakamalla ja keskustelemalla voidaan saada paljon lisää tietoa lapsen vahvuusalueista.

4.3.2 Vahvuusperustainen opetus

Tämän hetkisen koulumaailman ja siellä käytetyn kielen nähdään painottuvan ongelmakeskeisyyteen, sillä usein lasten ja nuorten toimintaa analysoidaan erilaisten ongelmien tai häiriöiden kautta. Puutteena on lasten myönteisiä ominaisuuksia ja kehittymistä korostavat kasvattajien käytänteet, sillä monesti huomio kiinnitetään kehittymisen tarpeisiin ja heikkoihin osa-alueisiin. (Sandberg & Vuorinen 2015, 12.) Myös Hotulainen ym. (2014, 264) ovat pohtineet ongelmien, vikojen ja puutteiden korostumista koulumaailmassa.

Lasten parissa työskentelevät kasvattajat voivat omalla esimerkillään ja valinnoillaan tukea yksilöiden vahvuuksien tunnistamista, niiden vahvistamista sekä hyödyntämistä erilaisia häiriötekijöitä vastaan (Määttä & Uusitalo 2008, 7-8). Uusitalo-Malmivaara ja Vuorinen (2016a, 10) tuovat myös esille koulun roolin ihmisen luonteen vahvistamisen, myönteisen vuorovaikutuksen ja kasvun mahdollistajana. Kun opettaja on aidosti

innostunut ja kiinnostunut opettamastaan asiasta, innokkuus tarttuu helposti myös oppilaisiin (Kyrö-Ämmälä 2008, 35). Vahvuusperustaisella ajattelumallilla on nähty olevan selkeitä vaikutuksia muun muassa koulumenestykseen, joten sitä voidaan suositella käytettäväksi kasvatus- ja opetusalailla (Sandberg & Vuorinen 2015, 14).

Vahvuusopetusta on hyvä soveltaa lasten luonne ja ikätaso huomioiden, sillä luontevahvuudet näkyvät monin eri tavoin. Esimerkiksi sinnikkyys voi ilmetä päiväkotii-ikäisellä palapelin kokoamisessa, eskarilaisella kengännauhojen solmimisessa ja koululaisella läksyjen tekemisessä. Vahvuusopetuksessa on tärkeää tietää mistä puhutaan, joten vahvuuskielen oppiminen, opettaminen ja arkipäiväistäminen ovat kaiken perusta. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016b.)

Niin opetuksellisissa kuin vuorovaikutuksellisissa tilanteissa merkittävää on läsnäolijoiden välinen luottamuksellinen ja toisiaan kunnioittava suhde. Luottamuksen ja yhteenkuuluvaisuuden myötä ilmapiiri sallii myös virheet sekä käsityksen, että niistä voi oppia. (Kyrö-Ämmälä 2008, 37-38.) Kasvattajilla on merkittävä rooli yhteisöllisyyden rakentamisessa ja tukemisessa, mikä tulisi huomioida esimerkiksi omia asenteita ja arjen valintoja pohtiessa. Yhteisöllisyyden on nähty parantavan kouluviihtyvyyttä sekä työrauhaa. (Kauppinen, Kallinen & Nurmi 2014.) Yhteisöllisyyden vahvistaminen voi tukea myös erilaisuuden hyväksymistä ja kunkin ominaisvahvuuksien löytymistä. Vuorovaikutuksellisessa toiminnassa erilaisuutta opitaan arvostamaan ja pitämään yhtenä kantavista vahvuuksista. (Sajaniemi & Mäkelä 2014, 153-157.)

Vahvuusopetuksen on nähty olevan hyvin merkityksellistä erityistä tukea tarvitseville oppilaille, koska monesti heidän akateeminen osaamisensa voi olla muita vähäisempää tai kasvattajan huomio kiinnittyy myönteisten asioiden sijaan ongelmakeskeiseen oireiluun. Vahvuuksien tunnistaminen ja merkityksenanto lisäävät erityisoppilaan henkistä hyvinvointia ja pystyvyyden tunnetta sekä ennaltaehkäisevät oireiden mukaista riskikäyttäytymistä. (Sandberg & Vuorinen 2015, 13-14.)

Vahvuusperustaista opetusta käyttävä kasvattaja lisää myös oman elämänsä voimaa ja myönteisyyttä, kun turruttavan kielteisyyden sijaan keskittyy positiivisen pedagogiikan näkökulmaan ja kannustavaan työotteeseen (Opetushallitus 2017). Talentian ammattieettisen lautakunnan laatimissa ohjeissa määritelläänkin, että sosiaalialan ammattilaisen tulisi tunnistaa asiakkaidensa vahvuudet, tukea niiden kehittymistä sekä antaa mahdollisuus käyttää niitä. On hyvän ammattietiikan mukaista, että työntekijä huomioi sekä yksilön että ryhmän tai yhteisön vahvuudet ja voimavarat. (Hallikainen, Ikonen, Järveläinen, Kurki, Louhela, Piironen, Monto-Puusti & Uramo 2017, 20.) Kauppisen ym. (2014) mukaan opettajia tulisi tukea elämäntaitojen opettamisessa lisäämällä ne osaksi kasvattajien perus- ja täydennyskoulutusta. Opetukseen olisi hyvä saada konkreettisia välineitä, joiden avulla voidaan tukea tärkeitä elämäntaitoja, kuten itseluottamusta, vahvuuksien tunnistamista sekä vuorovaikutustaitoja.

5 TUOTOKSENA OPAS

5.1 Oppaan syntyprosessi

Toiminnalliseen opinnäytetyöhön kuuluu aina jokin konkreettinen tuotos, kuten esite, ohjeistus tai tapahtuma, johon käytettyjä keinoja tulee käsitellä myös kirjallisessa raportissa. Toteutustapaa valitessa kannattaa miettiä, millainen tuotos palvelee kohderyhmää kaikkein parhaiten. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 51.) Päätin toteuttaa opinnäytetyöni tuotoksena oppaan ”Positiivisen pedagogiikan polulla – Opas vahvuusperustaiseen opetukseen varhaiskasvatuksessa”, sillä koin sen olevan hyvä tapa kiteyttää opinnäytetyöni raportin ydin toimeksiantajani käyttöön. On myös tärkeää huomioida, että opinnäytetyön tulisi olla jollakin tavalla merkittävä kohderyhmälle (Vilkkä & Airaksinen 2003, 157). Halusin työstää varhaiskasvatuksen kentälle konkreettisen oppaan, joka olisi helppolukuinen ja hyödyllinen. Tavoitteeni oppaan suhteen oli saada siitä ytimekäs, selkeä ja esimerkkejä sisältävä kokonaisuus, joka olisi helppo lukea tai selailla läpi myös päiväkodin hektisessä arjessa.

Opinnäytetyöprosessin alussa tutkin, millaisia aikaisempia tutkimuksia valitsemastani aihealueesta oli jo tehty. Lahden ammattikorkeakoulussa oli julkaistu vuonna 2016 opinnäytetyö lapsen minäkuvan ja itsetunnon vahvistamisesta sekä sen tuotoksena opas, joka sisälsi erilaisia toiminnallisia harjoituksia kasvattajan tueksi. Koska kyseisen, melko uuden opinnäytetyön tuotos pohjautui selkeästi toiminnallisuuteen, halusin omastani hieman erilaisen. Päätin työstää omasta oppaastani enemmän teoriapainotteisen, jotta se ei olisi samankaltainen jo olemassaolevan oppaan kanssa, ja näin ollen niitä voisi hyödyntää yhdessä, toinen toistaan tukien.

Rentola (2006, 92-96) ohjaa lähtemään liikkeelle miettimällä lukijan tarpeita sekä sitä, mitä hyötyä oppaan lukemisesta saa. On myös hyvä pohtia, kenen näkökulmasta teksti kirjoitetaan ja millaista kieltä olisi hyvä käyttää. Tieteellinen teksti esittelee ja perustelee tarkasteltavaa asiaa

objektiivisesti, mutta on hyvä muistaa myös havainnollisuuden hyödyt. Havainnollistaminen voi tapahtua esimerkiksi käyttämällä kysymyksiä, rinnastuskohtia ja konkreettisia esimerkkejä, jolloin teksti ylläpitää lukijan mielenkiintoa ja herättää hänessä ajatuksia. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 291.) Oppaani on suunnattu varhaiskasvatuksen ammattilaisille, joten käytin siinä kasvatustieteen alan ammattisanastoa. Hyödynsin myös tekstin havainnollistamista esimerkkien ja lainausten avulla.

Kun opinnäytetyöraporttini teoriapohja oli valmis, aloitin oppaan työstämisen suunnittelemalla sen alustavaa rakennetta ja sisältöä. Tuotoksen luonnollinen rakenne syntyy pohtimalla, miten oppaan käsittelemä asia saa alkunsa (Rentola 2006, 98-99). Vaikka oppaani asiaytimessä on positiivinen pedagogiikka ja vahvuusperustainen opetus, päätin käsitellä lyhyesti myös suuntauksen taustalla olevaa positiivista psykologiaa. Lisäksi toin esille vahvuusperustaisen opetuksen hyötyjä ja merkitystä muun muassa lapsen minäkäsityksen ja itsetunnon tukemisessa.

Tieteellisessä tekstissä on välttämätöntä todentaa hankkimansa tieto, mutta niiden merkitseminen tekstin lomaan voi raskauttaa helppolukuisesti tarkoitettua oppaan (Rentola 2006, 101). Tämän vuoksi kokosin kaikki käyttämäni lähteet oppaan loppuun lähdeluetteloon.

5.2 Oppaan sisältö

Opinnäytetyöni tuotos perustuu kirjallisessa raportissani esiteltyyn teoretietoon, jonka lisäksi halusin tuoda lukijan tietoisuuteen muutamia vinkkejä käytännön toteutustapoihin. Oppaan alkuun on hyvä kirjoittaa lyhyt esittely sekä perustelut siitä, miksi opas on tehty (Rentola 2006, 98). Toin omassa esipuheessani tietoon, että opas on toteutettu toiminnallisen opinnäytetyöni tuotoksena ja se on suunnattu erityisesti Lahden kaupungin Palokunnantien päiväkodin varhaiskasvattajille. Lisäksi kuvasin lyhyesti oppaan tarkoitusta.

On tärkeää, että oppaan teksti on yhtenäinen ja toimii suhteessa lukijaan (Rentola 2006, 99-100). Aloitin oppaan teoriaosuuden lainauksella lapsen elinympäristöistä, sillä katsoin sen olevan sopiva ja havainnollistava tapa päästä sisälle tuotoksen aihealueeseen ja kasvuympäristön merkitykseen lapsen kehityksen mahdollistajana. Tämän jälkeen siirryin esittelemään positiivisen psykologian ja positiivisen pedagogiikan ydinajatuksia. Avasin lyhyesti myös luontevahvuuksien ja vahvuusperustaisen opetuksen ideologiaa, ennen kuin annoin vinkkejä teorian näkymiseen käytännössä. Pyrin saamaan oppaasta mahdollisimman ytimekkään, jonka vuoksi tiivistin teoriaosuudet vain yhden sivun mittaisiksi.

5.3 Oppaan hyödynnettävyys

Opas syntyi toimeksiantajani tarpeesta tuoda positiivisen pedagogiikan ideologiaa varhaiskasvattajien keskuuteen. Valitsin oppaaseen opinnäytetyöni oleellimmat asiat juuri varhaiskasvattajan näkökulmasta, jotta se palvelisi mahdollisimman hyvin toimeksiantajani tarvetta. Positiivisen pedagogiikan yhtenä tavoitteena on tuoda jokainen tietoisesti omista kyvyistään ja vahvuuksistaan, jolloin kasvattajien tärkeänä tehtävänä on auttaa lapsia ja nuoria tunnistamaan näitä vahvuuksia ja jokaisessa piilevää potentiaalia (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016a, 10). Toivon, että tekemästäni oppaasta on hyötyä positiivisen pedagogiikan ja vahvuusperustaisen opetuksen integroimisessa osaksi kasvattajien toimintaa.

Opasta voi hyödyntää käsittelemällä sitä esimerkiksi työyhteisön palaverissa tai kehittämisillassa. Uskon, että opas toimii hyvänä ajatusten herättäjänä ja keskustelun luojana, ja saa kasvattajat reflektoimaan omia toimintatapojaan. Reflektoinnin pohjalta kukin voi kehittää omaa ammatillisuuttaan ja hakea esimerkiksi oppaan lähdeluettelon pohjalta lisää tietoa positiivisesta pedagogiikasta niin halutessaan.

6 ARVIOINTI

6.1 Itsearviointi

Opinnäytetyöni tavoitteena oli tuottaa varhaiskasvatuksen kentälle opas vahvuusperustaisesta opetuksesta sekä vahvistaa ja kehittää omaa ammatillista identiteettiäni. Mielestäni asettamani tavoitteet toteutuivat hyvin, sillä opinnäytetyön tuotoksena syntyi konkreettinen opas, josta toivon olevan hyötyä varhaiskasvattajille. Tavoitteeni oppaan suhteen oli saada siitä ytimekäs, selkeä ja esimerkkejä sisältävä kokonaisuus, joka olisi helppo lukea tai selailta läpi myös päiväkodin hektisessä arjessa. Rajasin oppaan teoriapohjan tarkoituksella mahdollisimman tiiviiksi, jotta opas ei venyisi liian monisivuiseksi, sillä silloin tavoitteeni helppolukuisuuden suhteen ei toteutuisi.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuoda positiivisen pedagogiikan teoriaa ja sen merkitystä varhaiskasvatuksen ammattilaisten tietoisuuteen. Koen, että sain rajattua oppaaseen positiivisen pedagogiikan ja vahvuusperustaisen opetuksen oleelliset asiat ja hyödyt tiivistetysti, mutta ymmärrettävästi. Toivon, että varhaiskasvattajat perehtyvät tekemääni oppaaseen, jotta sen tarkoitus toteutuisi.

Työelämälähtöisen opinnäytetyön yhtenä etuna on se, että tekijä pääsee peilaamaan omia tietojaan ja taitojaan suhteessa sen hetkiseen työelämään ja kentältä kumpuaviin tarpeisiin (Vilka & Airaksinen 2003, 17). Opinnäytetyöprosessista oli todella paljon hyötyä ammatillisen kehittymiseni kannalta, sillä opin paljon uutta ja aiemmat tietoni syventyivät entisestään muun muassa työelämäyhteistyön, teoreettisen viitekehyksen ja kirjallisen raportoinnin alueilta. Luvussa 7.2 kuvaan tarkemmin kuinka opinnäytetyöprosessi on vaikuttanut ammatilliseen identiteettiini tulevana sosiaalialan ammattilaisena.

6.2 Toimeksiantajan palaute

Opinnäytetyöni oli työelämälähtöinen, sillä tarve käsitellä positiivista pedagogiikkaa ja vahvuusopetusta nousi toimeksiantajaltani.

Toimeksiantajani yhteyshenkilö, päiväkodin johtaja Reeta Valjento kertoi osan kaupungin varhaiskasvattajista osallistuvan Huomaa hyvä – koulutukseen, mutta koska kaikki eivät sinne päässeet, aihetta oli tarpeellista avata myös muilla tavoin. Tämän perusteella lähdin toteuttamaan toiminnallista opinnäytetyötä toimeksiantajani hyödyksi.

Lähetin prosessin alkuvaiheilla opinnäytetyöni suunnitelman päiväkodin johtajalle luettavaksi ja kommentoitavaksi, jolloin sain palautetta työn olevan sisällöltään hyvä ja etenkin uuden vasun kannalta ajankohtainen. Palautteen avulla tiesin olevani viemässä työtä oikeaan suuntaan, joten uskalsin lähteä syventämään opinnäytetyöhön tarvittavaa teoriapohjaa ja suunnittelemaan tuotoksena syntyvää opasta.

Usein kohderyhmältä saatu palaute tuo opinnäytetyön tavoitteiden saavuttamisen arviointiin lisäarvoa ja kiinnostavuutta. Palautteessa voi pyytää mielipiteitä esimerkiksi tuotoksen hyödynnettävyydestä ja toimivuudesta sekä visuaalisesta ilmeestä ja selkeydestä. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 157.) Halusin toteuttaa palautekyselyn (liite 2) toimeksiantajalleni hyvissä ajoin, jotta voisin hyödyntää heiltä saamaani palautetta oppaan viimeistelyssä. Halusin saada palautetta oppaasta mahdollisimman laajasti, jonka vuoksi kysyin Palokunnantien päiväkodin varhaiskasvattajilta mielipiteitä niin oppaan ulkoasuun ja rakenteeseen kuin oppaan sisältöön ja hyödynnettävyyteen liittyen.

Toimeksiantajan yhteyshenkilö lähetti minulle opinnäytetyön tuotoksesta sähköpostitse palautteen, jonka perusteella tein oppaaseen vielä viimeiset muutokset ennen työn julkaisemista. Oppaan oli selailut läpi muutama Palokunnantien päiväkodin varhaiskasvattaja, joiden mielestä oppaan ulkoasu oli selkeä eikä siitä ollut muuta erityistä mainittavaa. Heidän näkökulmastaan asiasisältö oli melko kevyt ja he olisivatkin toivoneet oppaan sisältävän enemmän tekstiä sekä suorat lähdeviitteet.

Palautteenantajat näkivät, että teoria käytäntöön -osiossa oli ehkä liikoja lupaileva otsikko, mutta sisällöllisesti hyviä vinkkejä arkeen. He kuitenkin ajattelivat oppaasta olevan hyötyä, kun sisältöjä avataan enemmän ja yhdessä keskustellen. Oppaan avulla tullaan jatkotyöstämään käytännön arkeen soveltuvia toimintatapoja sekä laajennetaan positiivisen pedagogiikan tuntemusta. Palautteessa mainittin myös alueella käynnissä olevat Huomaa hyvä! – ja hyveisiin liittyvät koulutukset, joiden kanssa opinnäytetyöni tuotos sopii hyvin yhteen.

Saamani palaute oli erittäin arvokasta, sillä varhaiskasvattajat toivat esille hyviä kehitysehdotuksia sekä ajatuksia oppaan toimivuudesta. Vaikka palautteessa oli rakentavaa kritiikkiä, voin olla tuotokseeni tyytyväinen. Mielestäni tärkeintä on oppaan hyödynnettävyys toimeksiantajan käytössä, jossa onnistuin myös toimeksiantajan palautteen mukaan hyvin. Halusin oppaan olevan ytimekäs ja ajatuksiaherättelevä, minkä vuoksi en lähtenyt lisäämään siihen asiasisältöä, vaikka se nousikin palautteissa toiveeksi.

7 POHDINTA

7.1 Eettisyys ja luotettavuus

Tieteelliseen tutkimukseen ja kirjoittamiseen liittyy monia eettisiä kysymyksiä, jotka tulee ottaa huomioon. Eettisesti hyväksyttävässä työssä noudatetaan hyvää tieteellistä käytäntöä, jonka lähtökohtina ovat muun muassa rehellisyys, huolellisuus ja tarkkuus sekä tieteellisen tiedon avoimuus ja käytettyjen lähteiden asianmukainen merkitseminen. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2012, 6). Pyrin niin opinnäytetyön kirjallisessa raportoinnissa kuin tuotoksen työstämisessä noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä parhaani mukaan. Työni ei kohdistunut yksittäisiin henkilöihin eikä ihmisten parissa tehtyihin koejärjestelyihin tai tiedonhankintaan, jolloin niihin liittyviä eettisiä ongelmia ei aiheutunut (Hirsjärvi ym. 2010, 25).

Opinnäytetyön luotettavuus voidaan perustella muun muassa käytetyn lähdemateriaalin kautta, sillä pyrin käyttämään monipuolisia ja suurimmaksi osaksi tuoreita, korkeintaan 10 vuoden takaisia lähteitä. Opinnäytetyössäni käytettiin vain teoreettisia lähteitä, jolloin esimerkiksi tutkimuksellisia virheitä ei päässyt käymään. Suosin myös alkuperäisiä julkaisuja, sillä toissijaiset lähteet lisäävät tiedon vääristymisen mahdollisuutta (Vilkkä & Airaksinen 2003, 73). Opinnäytetyötä tehdessä on hyvä kiinnittää huomiota myös lähteiden kirjoittajien tunnettavuuteen ja arvostettavuuteen tarkkailemalla esimerkiksi sitä, toistuuko kirjoittajan nimi useasti alan julkaisuissa (Hirsjärvi ym. 2010, 113-114).

Hyvien käytänteiden mukaisesti hain opinnäytetyölleni tutkimuslupaa Lahden kaupungilta, jonka myönsi varhaiskasvatuspalveluiden palvelupäällikkö. Tämän lisäksi tein toimeksiantosopimuksen Palokunnantien päiväkodin kanssa. Prosessin loppuksi toteutin lyhyen palautekyselyn (liite 2) Palokunnantien päiväkodin varhaiskasvattajille valmiista oppaasta. Tämän ansiosta sain opinnäytetyöraporttiini myös toimeksiantajani näkemystä siitä, millainen ja kuinka toimiva lopullinen

tuotos heidän mielestään on. Tällainen käytäntö on tärkeää, jotta tavoitteiden saavuttamisen arviointi ei jää subjektiiviseksi, vaan siihen saadaan myös kohderyhmän näkökulmaa (Vilkkä & Airaksinen 2003, 157).

7.2 Ammatillinen kehittyminen

Reflektointi on tärkeä osa sosionomin ammatillista kehittymistä. Se voidaan määritellä yksilön omien ajatusten, asenteiden, arvojen ja toiminnan tarkasteluksi ja analysoinniksi. Ammatilliseen reflektioon kuuluu myös oivallus oppia kokemuksista ja mahdollisuudesta muuttaa omia toimintatapojaan. (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2009, 47-49.)

Ollessani varhaiskasvatuksen kentällä harjoittelussa, kuulin lauseen: ”Lapsi jatkaa sitä tarinaa, jota kuulee itsestään kerrottavan”. Mielestäni tähän ajatukseen kiteytyy positiivisen pedagogiikan ja vahvuusperustaisen opetuksen ydin. Opinnäytetyöprosessin aikana pohdin paljon omaa ammatillisuuttani sekä sitä, millainen sosionomi haluan tulevaisuudessa olla. On kasvattajien tehtävä tarjota lapselle sellaiset olosuhteet, oppimisympäristöt ja toimintatavat, jotka osallistavat lasta ja auttavat häntä kehittymään yksilönä osaksi yhteisöä. Kun kasvattaja tunnistaa lapsen tunteita ja vahvuuksia, hän voi valinnoillaan luoda lisää tilanteita, joissa lapsi saa onnistumisen kokemuksia ja hyvinvointia edistäviä myönteisiä tuntemuksia. (Kumpulainen ym. 2014, 231, 239.)

Työn teoriapohjaan perehtyminen vahvisti selvästi näkemyksiäni siitä, miten tulevaisuuden varhaiskasvattajana haluan toimia ja tukea omilla valinnoillani lasten myönteistä kasvua ja kehitystä. Opinnäytetyöprosessin lomassa reflektoin paljon omia tapojani toimia niin työelämässä kuin vapaa-ajalla ja tämän avulla pyrin tietoisesti muuttamaan toimintaani enemmän positiivisen pedagogiikan suuntaukseen mukaiseksi. Vakuutuin positiivisen pedagogiikan ja vahvuusperustaisen opetuksen hyödyistä niin paljon, että haluan suuntauksen juurtuvan osaksi omaa identiteettiäni sekä yksityishenkilönä että sosiaalialan ammattilaisena.

Yksi opinnäytetyön tavoitteistani oli vahvistaa ja kehittää omaa ammatillista identiteettiäni, ja mielestäni onnistuin siinä erittäin hyvin. Varhaiskasvatusosaamiseni syventyi erityisesti lapsen psyykkisen kehityksen ja sen tukemisen, positiivisen pedagogiikan ja vahvuusperustaisen opetuksen, sekä kuulluksi tulemisen ja osallisuuden osa-alueilta. Opinnäytetyön lomassa perehdyin myös uusittuun Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet –asiakirjaan, joka astuu pian voimaan varhaiskasvatuksen kenttää velvoittavana. Tulevana varhaiskasvattajana on siis hyvin tärkeää olla tietoinen sen sisällöstä.

Voimavarakeskeinen näkökulma on sosiaalialan työhön soveltuva työtapana, jolloin ajattelu perustuu ongelmien sijaan ihmisen vahvuuksiin ja voimavaroihin (Mäkinen ym. 2009, 118). ”Hyvän diagnosointi sopii hienosti positiivisen kasvatuksen lähtökohdaksi” (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016a, 35). Opinnäytetyöprosessin ansiosta ajattelumallini kehittyi yhä enemmän kohti positiivisen pedagogiikan ja voimavarakeskeisyyden suuntaan. Kasvattajan on tärkeä muistaa, että jo pienillä kehuilla ja positiivisilla sanoilla voi olla suuri merkitys. Myös kasvattajan oma sisäinen puhe vaikuttaa jopa tiedostamatta hänen käyttäytymiseensä ja asenteeseensa, joten myönteisen sisäisen puheen kehittäminen voi tuottaa positiivisia asioita niin yksilölle kuin ympäristöllekin. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2016a, 50-53.)

7.3 Jatkotutkimusehdotukset

Opinnäytetyön jatkotutkimuksena voisi esimerkiksi tarkastella kasvattajien tietoisuutta ja näkemyksiä positiivisesta pedagogiikasta ja sen hyödyistä. Jatkotutkimuksen voisi liittää myös toimeksiantajaani Palokunnantien päiväkotiin esimerkiksi perehdyttämällä tuotoksena syntynyt opas varhaiskasvattajille ja sen perusteella arvioida oppaan toimivuutta ja hyödynnettävyyttä. Yksi vaihtoehto jatkotutkimukselle olisi tarkastella positiivisen pedagogiikan ja vahvuusperustaisen opetuksen vaikuttavuutta lapsiryhmässä tai kasvatuskumppanuuden välineenä.

LÄHTEET

Airaksinen, L. & Klasila, T. 2016. Positiivinen pedagogiikka luokanopettajan työssä – Voimavaroja vahvuuksista [viitattu 19.4.2017]. Pro gradu -tutkielma. Oulun yliopisto: kasvatustieteiden tiedekunta. Saatavissa: <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-201612223343.pdf>

Aro, T., Järviluoma, E., Mäntylä, M., Mäntynen, H., Määttä, S. & Paananen, M. 2014. Oppilaan minäkuva ja luottamus omiin kykyihin. KUMMI 11. Arviointi-, opetus- ja kuntoutusmateriaaleja. Niilo Mäki Instituutti.

Eskel, P. & Marttila, M. 2013. Osallisuuden kokemus osana yhteisöllisyyttä. Teoksessa Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus, 75-96.

Hallikainen, T., Ikonen, E., Järveläinen, M., Kurki, A., Louhela, M., Piironen, R., Monto-Puusti, K. & Uramo, M. 2017. Arki arvot ja etiikka [viitattu 26.4.2017]. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. Saatavissa: <http://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/>

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2010. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.

Hotulainen, R., Lappalainen, K. & Sointu, E. 2014. Lasten ja nuorten vahvuuksien tunnistaminen. Teoksessa Uusitalo-Malmivaara, L. (toim.) Positiivisen psykologian voima. Jyväskylä: PS-kustannus, 264-280.

Kataja, E. 2014. Yhteinen osallisuus varhaiskasvatuksen pedagogiikassa. Teoksessa Teoksessa Heikka, J., Fonsén, E., Elo, J. & Leinonen, J. (toim.) Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Tampere: Suomen Varhaiskasvatus ry, 56-79.

Kauppinen, E., Kallinen, E. & Nurmi, R. 2014. Koulusta pitäisi saada hyvät elämäntaidot [viitattu 24.4.2017]. Nuorten Keskus. Saatavissa:

<http://www.nuortenkeskus.fi/siteneews/view/-/nid/281/ngid/1/>

Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Hyvä itsetunto. Helsinki: WSOY.

Koivisto, P. 2007. ”Yksilöllistä huomiota arkisissa tilanteissa” [viitattu 26.4.2017]. Päiväkodin toimintakulttuurin kehittäminen lasten itsetuntoa vahvistavaksi. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto:

kasvatustieteiden tiedekunta. Saatavissa:

[https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/13312/9789513929053.pdf?sequence=](https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/13312/9789513929053.pdf?sequence=3)

Kronqvist, E-L. 2016. Varhaispedagogiikan kehityopsykologinen perusta.

Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja.

Jyväskylä: PS-kustannus, 13-30.

Kumpulainen, K. 2015. Positiivinen pedagogiikka lasten kaverisuhteita edistämässä [viitattu 16.4.2017]. Helsingin yliopisto. Saatavissa:

https://www.mll.fi/@Bin/26953046/YksinÄfÄsisyseminaari_Kumpulainen_18+9+2015.pdf

Kumpulainen, K., Mikkola, A., Rajala, A., Hilppö, J. & Lipponen, L. 2014.

Positiivisen pedagogiikan jäljillä. Teoksessa Uusitalo- Malmivaara, L.

(toim.) Positiivisen psykologian voima. Jyväskylä: PS-kustannus, 224-242.

Kyrö-Ämmälä, O. 2008. Oppilaan kognitiivisten taitojen huomiointi esi- ja

alkuopetuksessa. Teoksessa Määttä, K. & Uusitalo, T. (toim.)

Kasvatuspsykologian näkökulmia ihmisen voimavarojen tueksi.

Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 26-45.

Lahten kaupunki. 2017. Palokunnantien päiväkoti [viitattu 18.4.2017].

Saatavissa:

<https://www.lahti.fi/palvelut/varhaiskasvatus/paivakodit/palokunnantien-p%C3%A4iv%C3%A4koti>

Lahti, E. 2015. About positive psychology [viitattu 24.4.2017]. Saatavissa: <https://www.emilialahti.com/positive-psychology>

Leinonen, J. 2014. Pedagogisia näkökulmia lasten osallisuuden tukemiseen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Heikka, J., Fonsén, E., Elo, J. & Leinonen, J. (toim.) Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Tampere: Suomen Varhaiskasvatus ry, 16-40.

Mäkinen, P., Raatikainen, E., Rahikka, A. & Saarnio, T. 2009. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOYpro.

Määttä, K. & Uusitalo, T. 2008. Ihmisen vahvuudet auttavat selviytymään. Teoksessa Määttä, K. & Uusitalo, T. (toim.) Kasvatuspsykologian näkökulmia ihmisen voimavarojen tueksi. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus, 7-9.

Nurmi, J-E., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen, P., Pulkkinen, L. & Ruoppila, I. 2014. Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ojanen, M. 2014. Positiivinen psykologia. Helsinki: Edita.

Opetushallitus. 2015. Positiivinen pedagogiikka: käytäntöjä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi [viitattu 10.5.2017]. Hyvät käytännöt. Saatavissa: <https://hyvatkaytannot.oph.fi/kaytanto/1921/>

Opetushallitus. 2016. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 [viitattu 15.4.2017]. Määräykset ja ohjeet 2016: 17. Saatavissa: http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

Opetushallitus. 2017. Positiivinen pedagogiikka arjessa [viitattu 24.4.2017]. Saatavissa: http://www.oph.fi/download/182454_huomaa_hyva_.pdf

Rentola, M. 2006. Hyvä opas. Teoksessa Jussila, R., Ojanen, E. & Tuominen, T. (toim.) Tieto kirjaksi. Helsinki: Kansanvalistusseura, 92-107.

Sajaniemi, N. & Mäkelä, J. 2014. Ihminen voi hyvin joukossa. Teoksessa Uusitalo-Malmivaara, L. (toim.) Positiivisen psykologian voima. Jyväskylä: PS-kustannus, 136-159.

Sandberg, E. & Vuorinen, K. 2015. Kohti vahvuusperustaista opetusta positiivisen psykologian keinoin [viitattu 20.4.2017]. Adhd 1/2015, 12-14. Saatavissa: http://www.adhd-liitto.fi/sites/default/files/adhd1_2015kevyt.pdf

Seligman, M. E. P. 2008. Aito onnellisuus. Positiivisen psykologian keinoin täyteen elämään. Helsinki: Art House.

Sjöman, C. 2017. Vahvuusperustainen opetus nuorten sosioemotionaalisen kompetenssin tukijana – positiivisen intervention design-tutkimus [viitattu 20.4.2017]. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto: kasvatustieteiden tiedekunta. Saatavissa: <http://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/100725/GRADU-1488894023.pdf?sequence=1>

Soppela, M. 2016. Positiivisen pedagogiikan ulottuvuudet alkuopetuksessa [viitattu 26.4.2017]. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto: kasvatustieteiden tiedekunta. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/51564/URN:NBN:fi:juu-201610074295.pdf?sequence=1>

Turja, L. 2016. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 41-54.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2012. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa [viitattu 27.4.2017].

Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Saatavissa: http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf

Uusitalo-Malmivaara, L. 2014a. Hyveet ja luontevahvuudet. Teoksessa Uusitalo-Malmivaara, L. (toim.) Positiivisen psykologian voima. Jyväskylä: PS-kustannus, 63-84.

Uusitalo-Malmivaara, L. 2014b. Positiivinen psykologia – mitä se on? Teoksessa Uusitalo-Malmivaara, L. (toim.) Positiivisen psykologian voima. Jyväskylä: PS-kustannus, 18-27.

Uusitalo-Malmivaara, L. & Vuorinen, K. 2016a. Huomaa hyvä! Näin ohjaat lasta ja nuorta löytämään luontevahvuutensa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Uusitalo-Malmivaara, L. & Vuorinen, K. 2016b. Huomaa hyvä! -toimintakortit. Jyväskylä: PS-kustannus.

Uusitalo-Malmivaara, L. & Vuorinen, K. 2017. Huomaa hyvä! Vahvuusvariksen bongausopas. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Yle Areena. 2015. Tiedeykkönen – Positiivista pedagogiikkaa [viitattu 15.4.2017]. Saatavissa: <http://areena.yle.fi/1-3088574>

LIITTEET

Liite 1. Positiivisen pedagogiikan polulla – Opas vahvuusperustaiseen opetukseen varhaiskasvatuksessa

POSITIIVISEN PEDAGOGIIKAN POLULLA

Opas vahvuusperustaiseen opetukseen
varhaiskasvatuksessa

Meri Mäkinen

LUKIJALLE

Opiskelen Lahden ammattikorkeakoulussa sosionomiksi, suuntautumisenani sosiaalipedagoginen lapsi- ja nuorisotyö. Tämä opas on tehty osana toiminnallista opinnäytetyötäni, ja se on suunnattu erityisesti Lahden kaupungin Palokunnantien päiväkodin varhaiskasvattajille.

Oppaan tarkoituksena on tuoda positiivisen pedagogiikan ja vahvuusperustaisen opetuksen ideologiaa varhaiskasvatuksen kentälle. Oppaassa yhdistyy selkeästi ja tiivistetysti tietoperusta sekä konkreettiset esimerkit siitä, kuinka teoriaa voidaan viedä käytäntöön. Oppaan lopussa on käytettyjen lähteiden luettelo, jonka materiaaleista löytyy paljon lisää tietoa ja käyttövinkkejä aiheeseen liittyen.

Toivon, että oppaasta on hyötyä vahvuusperustaisen ajattelumallin omaksumisessa, sillä sen avulla voimme kasvattaa maailmaan entistä vahvempia, itseään ja toisiaan arvostavia yksilöitä!

Lahdessa 1.6.2017
Meri Mäkinen

(Kuvitus: Word Online –kuvat)

KASVUympÄRISTÖN MERKITYS

*”Jos lapsi elää ympäristössä, jossa vallitsee
suvaitsevaisuus, hänestä tulee kärsivällinen.*

*Jos lapsi elää ympäristössä, joka rohkaisee, hän saa
itseluottamusta.*

*Jos lapsi elää ympäristössä, jossa hän saa tunnustusta,
hän oppii antamaan arvoa myös muille.*

*Jos lapsi elää ympäristössä, joka on oikeudenmukainen,
hänestä tulee oikeamielinen.*

*Jos lapsi elää ympäristössä, joka on turvallinen, hän
oppii luottamaan.*

*Jos lapsi elää ympäristössä, joka hyväksyy hänet,
hänestä tulee tasapainoinen.*

*Jos lapsi elää ympäristössä, jossa hän saa osakseen
ystävällisyyttä ja rakkautta, hän oppii rakastamaan
elämää.”*

- Tuntematon

TAUSTALLA POSITIIVINEN PSYKOLOGIA

Positiivinen psykologia syntyi 1900-luvun lopulla täydentämään mielen ongelmien ja heikkouksien tutkimiseen keskittyntä tieteenalaa, ja sen perusideana onkin huomioida hyvää ja tunnistaa jokaisessa ihmisessä vahvuuksia. Positiivinen psykologia tutkii, kuinka voimme tiedostaa ja kehittää vahvuuksia niin itsessämme kuin toisissamme, jotta kokonaisvaltainen hyvinvointi mahdollistuisi.

Positiivinen psykologia ei kuitenkaan kiellä negatiivisten tunteiden tai vaikeuksien olemassaoloa vaan opettaa erilaisia tapoja näiden vaikeuksien voittamiseksi. Sen tarkoituksena onkin tuoda uusia näkökulmia ja mahdollisia ratkaisuja erilaisiin ongelmiin. Lisäksi positiivisen psykologian tavoitteena on tunnistaa ja kehittää elinolosuhteita ja –ympäristöjä, jotka tukevat ihmisen myönteistä kehitystä.

Myönteiset tuntemukset ja kokemukset toimivat muun muassa itsetunnon ja sosiaalisten suhteiden tukijoina, jolloin syntyy positiivisia kehiä: onnellisuus lisää merkityksellisten asioiden tekemistä ja niiden arvostamista, ja näin ollen myös edistää ihmisen kokonaisvaltaista hyvinvointia.

POSITIIVINEN PEDAGOGIIKKA

Positiivinen pedagogiikka on positiiviseen psykologiaan perustuva kasvatuksellinen suuntaus, jossa lapsesta kutsutaan esille hyvää esimerkiksi myönteisen ja kannustavan palautteen sekä vahvuuksien korostamisen kautta. Sen avulla pyritään opettamaan muun muassa sellaisia elämänhallinta- ja vuorovaikutustaitoja, kuten sinnikkyyttä ja toisen kunnioittamista, joita ihminen tarvitsee jokapäiväisessä elämässään.

Kasvatuksen lähtökohtana ovat lapselle mieluisat asiat, jotka tukevat ja ilostuttavat häntä. Positiivisessa pedagogiikassa lapsi nähdään aktiivisena toimijana, jolloin osallisuus ja yhteisöllisyys toimivat suuntausta ohjaavina tekijöinä. Pedagogisessa vuorovaikutuksessa huomioidaan niin lapsen, huoltajien kuin kasvatusalan ammattilaisten näkökulmat, joiden avulla luodaan yhdessä lapsen hyvinvointia ja kehitystä tukeva ympäristö.

Positiivisen pedagogiikan näkyminen käytännössä ei vaadi erityisiä menetelmiä, vaan se voi olla esimerkiksi lapsen kuulemista tai lasta kunnioittavaa, positiivisuutta korostavaa ja sensitiivistä kohtaamista.

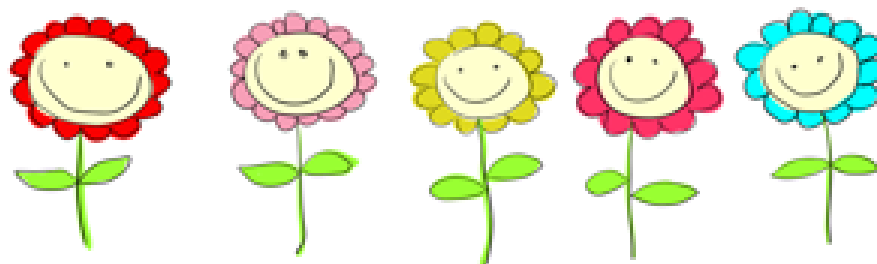
”Lapsi jatkaa sitä tarinaa, jota kuulee itsestään kerrottavan.”

LUONTEENVAHVUUDET

Jokaisella meistä on vahvuuksia, joiden tiedostamisen, tunnistamisen ja käyttämisen merkitystä ei tulisi unohtaa, sillä vahvuuskeskeisyden on nähty olevan yhteydessä esimerkiksi kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja elämässä menestymiseen sekä terveeseen minäkuvan ja itsetunnon kehittymiseen. Vahvuuksien tunnistaminen kasvattaa lapsen itseluottamusta sekä vahvistaa hänen myönteistä käsitystä itsestään, joten kasvattajan on hyvin tärkeä huomioida jokaisesta lapsesta löytyviä, yksilöllisiä vahvuuksia.

Esimerkiksi Uusitalo-Malmivaaran ja Vuorisen (2016) Huomaa hyvä!-materiaaleissa on eritelty 26 luonteenvahvuutta, joita ovat esimerkiksi itsesääätely, myötätunto, innostus, reiluus, uteliaisuus ja sinnikkyys.

Yhteistyö huoltajien kanssa on tärkeä osa vahvuuksien tunnistamista, sillä havaintoja jakamalla ja keskustelemalla voidaan saada paljon lisää tietoa lapsen vahvuusalueista.

VAHVUUSPERUSTAINEN OPETUS

Varhaiskasvatuksella on sekä mahdollisuus että velvollisuus kehittää lasten luonnetta sekä tukea ja jalostaa heidän henkilökohtaisia luontevahvuuksiaan. Vahvuusopetuksessa on tärkeää tietää mistä puhutaan, joten vahvuuskielen oppiminen, opettaminen ja arkipäiväistäminen ovat kaiken perusta. Lapsen saama kannustava palaute kohottaa itsetuntoa ja opettaa muodostamaan realistista minäkäsitystä, joten kasvattajien toiminnalla on suuri merkitys lasten luonteen kehittymiseen. On tärkeää huomioida myös lapsen toimintaa ja yrittämistä pelkän lopputuloksen sijaan.

Luonteenkasvatus on taito-opetusta, jonka tavoitteena on kasvattaa kustakin yksilöstä paras mahdollinen versio omasta itsestään. Vahvuusperustaisella ajattelumallilla on nähty olevan selkeitä vaikutuksia muun muassa koulumenestykseen, joten sitä voidaan suositella käytettäväksi kasvatus- ja opetusalailla.

Vahvuusopetusta on hyvä soveltaa lasten luonne ja ikätaso huomioiden, sillä luontevahvuudet näkyvät monin eri tavoin. Esimerkiksi sinnikkyys voi ilmetä päiväkotii-ikäisellä palapelin kokoamisessa, eskarilaisella kengännauhojen solmimisessa ja koululaisella läksyjen tekemisessä.

TEORIA KÄYTÄNTÖÖN

Pyytäkää huoltajia kirjoittamaan kirjeet asioista, joista he ovat lapsissaan kiitollisia ja liittäkää ne osaksi dokumentointia/kasvunkansioita

Kuvatkaa ryhmänne ilon ja onnistumisen hetkiä ja tehkää niistä kuvakollaasi

Antakaa tilaa hulluttelulle, huumorille ja lapsenmielisyydelle

Osoittakaa lapsille luottamusta esimerkiksi antamalla heille apulaisen tehtäviä

Huomioikaa pienetkin onnistumiset ja juhlikaa uuden oppimista aina kun mahdollista

Kannustakaa lapsia ystävällisyyteen, kiitollisuuteen, avun tarjoamiseen ja myönteisen palautteen antamiseen

Dokumentoikaa päivittäin ainakin kolme onnistumista ja kootkaa ne yhteiseksi onnistumisen puuksi

Piirtäkää kämmenten ääri viivat ja
miettikää jokaiselle sormelle yksi
itseeseen sopiva luonteenvahvuus

Askarrelkaa kehutähdet,
joihin lapset saavat kertoa
positiivisia asioita
ryhmäläisistään

Pysähtykää ihastelemaan ympäristön
ihmeellisyyttä joka päivä

Napatkaa ne
hyvänteossa!

LÄHTEET

Kumpulainen, K. 2015. Positiivinen pedagogiikka lasten kaverisuhteita edistämässä [viitattu 20.4.2017]. Helsingin yliopisto. Saatavissa: https://www.mll.fi/@Bin/26953046/Yksin%C3%A4isyysseminaari_Kumpulainen_18+9+2015.pdf

Kumpulainen, K., Mikkola, A., Rajala, A., Hilppö, J. & Lipponen, L. 2014. Positiivisen pedagogiikan jäljillä. Teoksessa Uusitalo- Malmivaara, L. (toim.) Positiivisen psykologian voima. Jyväskylä: PS-kustannus, 224-242.

Lahti, E. 2015. About positive psychology [viitattu 29.4.2017]. Saatavissa: <https://www.emilialahti.com/positive-psychology>

Ojanen, M. 2014. Positiivinen psykologia. Helsinki: Edita.

Sandberg, E. & Vuorinen, K. 2015. Kohti vahvuusperustaista opetusta positiivisen psykologian keinoin [viitattu 20.4.2017]. Adhd 1/2015, 12-14. Saatavissa: http://www.adhd-liitto.fi/sites/default/files/adhd1_2015kevyt.pdf

Uusitalo-Malmivaara, L. 2014. Positiivinen psykologia – mitä se on? Teoksessa Uusitalo-Malmivaara, L. (toim.) Positiivisen psykologian voima. Jyväskylä: PS-kustannus, 18-27.

Uusitalo-Malmivaara, L. & Vuorinen, K. 2016. Huomaa hyvä! Näin ohjaat lasta ja nuorta löytämään luonteenvahvuutensa. + Huomaa hyvä!-toimintakortit. Jyväskylä: PS-kustannus.

Yle Areena. 2015. Tiedeykkönen – Positiivista pedagogiikkaa [viitattu 29.4.2017]. Saatavissa: <http://areena.yle.fi/1-3088574>

Liite 2. Palautekysely Palokunnantien päiväkodin varhaiskasvattajille

Palautekysely Palokunnantien päiväkodin varhaiskasvattajille

Mitä mieltä olet oppaan ulkoasusta ja rakenteesta?
(asettelu, selkeys, kuvitus ym.)

Mitä mieltä olet oppaan sisällöstä?
(asiasisältö, johdonmukaisuus ym.)

Onko oppaasta hyötyä omassa työssäsi? Millaista?

Muita kommentteja?